

Kamil Pietrasik¹

Uwarunkowania imigrantów i uchodźców na Ukrainie od 1991 do 2013 r.

Wstęp

Państwo ukraińskie podjęło próby od czasu upadku Związku Sowieckiego tworzyć nie tylko nową rzeczywistość polityczno-społeczną, ale również prawodawstwo i inne aspekty prawnego formalnego, w tym również system imigracyjny, który z powodu następującego ciągłych zmian musi aktualizować swoje zapisy dotyczące przyjmowania oraz wspierania imigrantów, w także uchodźców. Zatem w niniejszym tekście autor proponuje przedstawić uwarunkowania imigrantów, którzy przybywali na Ukrainę od 1991 do 2013 roku. Zaproponowana cezura czasowa nie jest przypadkowa, albowiem w dniu 24 sierpnia 1991 r. W następstwie nieudanego, prawicowego zamachu stanu, który doprowadza do upadku Związku Sowieckiego, Ukraina deklaruje pełną niezależność w oczekiwaniu na zbliżające się referendum. Zaś 1 grudnia 1991 r. ponad 90 procent ukraińskich wyborców poparła ukraińskich polityków deklaracji ogłoszenia niepodległości od Związku Sowieckiego². Z kolei rok 2013 to początek niepokojów społecznych i politycznych na Ukrainie. Wydarzenia w mediach na całym świecie są przedstawiane, jako *Euromajdan*. Od końca listopada 2013 r. to obywatele ukraińscy stawali się imigrantami

---

¹ Dr, Towarzystwo Azji i Pacyfiku; kamilpietrasik@interia.pl; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8579-0659>.

² T.L. Gall, S.B. Gall (red.), *Worldmark. Chronology of the Nations*, vol. IV, Detroit 1999, s. 608–609.

i uchodźcami w krajach Europy Zachodniej w tym także Polski³. Zatem w tym tekście starano się zweryfikować tezę, która mówi, iż przybywający imigranci oraz napływ uchodźców na Ukrainę od początku lat 90. XX wieku, wymusiło niejako na władzach ukraińskich wypracowanie przepisów prawnych i uregulowań prawnych dotyczących imigrantów oraz uchodźców. W tym celu autor wykorzystał metodę badawczą, która opierała się na przeglądzie, analizie oraz krytyce piśmiennictwa. Istotnym źródłem nad podjętym problemem badawczym była anglojęzyczna literatura przedmiotu, w tym ekspertów zajmujących się kwestiami ukraińskimi i Ukrainą, tj.: Oksana Shevel, czy Ivan Pankevych. Kończąc tytuł wstępu niniejszej publikacji, należy jeszcze w tym miejscu zaznaczyć, iż w tekście skupiono się na najistotniejszych aspektach dotyczących imigrantów, czy też uchodźców, którzy szukali szansy na lepsze życie w tym państwie, a także poszukiwali schronienia dla siebie oraz swoich rodzin.

Charakterystyka ukraińskiego systemu imigracyjnego i zjawisko imigracji na Ukrainę

Na początek warto dodać, iż Ukraina jest państwem położonym w Europie Wschodniej i jest drugim, co do wielkości państwem, liczącym około 48 milionów mieszkańców. Graniczy z Rosją, Białorusią, Mołdową, Rumunią, Węgrami, Słowacją i Polską, a także położona jest nad morzem: Azowskim i Czarnym. Historycznie Ukraina została zdominowana przez siły zewnętrzne, zwłaszcza państwo polsko-litewskie, a później Rosję/ZSRR. Ukraina była częścią Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich aż do jej rozpadu, a następnie ogłosiła niepodległość w 1991 roku⁴. Tak więc z czasem ze względu na swoje położenie geograficzne, Ukraina stała się krajem przyjmującym, mimo, iż państwo to miało wewnętrzne problemy. Między innymi autor ma tutaj na myśli zjawisko biedy, niestabilności ekonomicznej. Jednak mimo to państwo ukraińskie było bezpiecznym miejscem dla wielu uchodźców, czy też imigrantów w latach

---

³ Szerzej zob.: *Status uchodźcy dla Ukraińców w Polsce. Najnowsze dane*, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1653210,Status-uchodzczy-dla-Ukraincow-w-Polsce-Najnowsze-dane> [dostęp: 7.12.2021].

⁴ M. Odekon (red.), *Encyclopedia of world poverty*, vol. 3, Thousand Oaks–London 2006, s. 1085.

90. XX wieku. Wraz z pojawianiem się migrantów, uchodźców na terytorium ukraińskim, pojawiła się potrzeba wypracowania prawodawstwa w tym aspekcie. Tym samym, Ukraina jest przedmiotem procesu migracji ze względu na swą wielkość geopolityczną. Dla Ukrainy, jako państwa, które zgodnie z Deklaracją Suwerenności Państwowej zobowiązało się przestrzegać praw człowieka, na samym początku niepodległości narastał problem opracowania ustawodawstwa migracyjnego i w kontekście przyjmowania migrantów. Rok 2001 stał się bardzo ważnym momentem w procesie doskonalenia i rozwoju krajowego prawodawstwa. Otóż w sierpniu 2001 r. weszło w życie nowe wydanie ustawy ws. uchodźców. Ustawa ta jest zgodna z podstawowymi postanowieniami Konwencji Narodów Zjednoczonych o statusie uchodźców, która jest podstawowym dokumentem w tej sferze. Natomiast w dniu 1 marca 2001 r. weszło w życie nowe prawo ukraińskie dotyczących obywatelstwa. Prawo to przewiduje możliwość naturalizacji uchodźców i uprzywilejowaną naturalizację. Istotnym uzupełnieniem przepisów dotyczących migracji było przyjęcie prawa Ukrainy w sprawie migracji w czerwcu 2001 r. Ustawa ukraińska o statusie prawnym cudzoziemców jest również jednym z podstawowych praw w tej sferze. Fakt, że w roku 2002, Ukraina ratyfikowała Konwencję Genewską (1951) był to bardzo ważny krok w tej dziedzinie⁵. Podejście Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) na Ukrainie było odmienne od podejścia w Rosji. W Rosji zajęło UNHCR kilka lat, aby zacząć pomagać ludziom z uchodźcami, ale na Ukrainie i rozszerzona pomoc dla nietradycyjnych uchodźców, a zwłaszcza grup deportowanych na Krymie już od samego początku działalności w kraju. Ta strategia UNHCR umożliwiła realizację niedyskryminacyjnej polityki uchodźczej na Ukrainie w drugiej połowie lat 90. XX wieku. Jednak w miarę zmieniających się priorytetów UNHCR i niestabilności politycznej na Ukrainie w ostatnich latach ucierpiał system uchodźców, który uległ pogorszeniu⁶.

---

⁵ I. Pankevych, *Ukrainian Migration Policy in the Light of Law*, [w:] *Contemporary migration issues: Migration and society. Legal framework of migration versus human rights*, red. T. Koźluk, Warszawa 2004, s. 109.

⁶ O. Shevel, *Migration, Refugee Policy, and State Building in Postcommunist Europe*, Cambridge 2011, s. 134.

Wspomniany we wstępie I. Pankiewicz wzmiankuje w omawianej kwestii, że ukraińska ustawa o statusie prawnym cudzoziemców wyróżnia sześć typów źródeł migracji na Ukrainie. są to:

1. Imigranci, osoby przybywające na stałe na Ukrainę (zgodnie z decyzją upoważnionego organu wykonawczego Ukrainy),
2. Osoby, które przyjeżdżają na Ukrainę w celu znalezienia pomocy na czas określony przez pewien czas,
3. Osoby, które tymczasowo przebywają na Ukrainie ze względów prawnych,
4. Osoby, które mogą otrzymać azyl zgodnie z Konstytucją i ustawodawstwem Ukrainy,
5. Obcokrajowcy i bezpieczeństwa, osoby, które mogą uzyskać status uchodźcy na podstawie prawa i przewidziane przez Ukrainę w sprawie uchodźców,
6. Nielegalni imigranci (osoby, które mieszkają na Ukrainie po nielegalnym przekroczeniu granicy państwowej)⁷.

Warto w tym miejscu spojrzeć także na aspekt naturalizacji na Ukrainie.

Zgodnie z prawem ukraińskim, aby cudzoziemiec lub bezpieczeństwa mógł być wpuszczony na Ukrainę, musi posiadać środki do życia, aby móc pozostać na Ukrainie, w ustalonym celu lub przebywać na stałe. Zgodnie z ustawą cudzoziemcy i bezpieczeństwa muszą uzyskać zgodę na wjazd. Zgoda ta jest przyznawana zgodnie z prawem, przez specjalnie upoważnioną centralną jednostkę wykonawczą ds. Migracji i jej podległych organów⁸.

Zgodnie z takimi kategoriami imigrantów norma imigracyjna ustalana jest przez rozporządzenie ukraińską Radę Ministrów, która wskazała, co następuje:

1. Naukowcy i artyści, których imigracja odpowiada interesom Ukrainy;
2. Wysoko wykwalifikowanych specjalistów i pracowników, którzy są potrzebni, czyli w „dużym popycie” w ukraińskiej gospodarce;
3. Osoby, które dokonały zagranicznych inwestycji w gospodarkę ukraińską w wysokości nie mniejszej niż sto tysięcy dolarów,

---

⁷ I. Pankevych, op.cit., s. 110–111.

⁸ Ibidem, s. 110.

- w twardej walucie, zarejestrowanych zgodnie z procedurami, ustalonych przez Gabinet Ministrów Ukrainy;
4. Osoby, których to np. siostry, bracia, dziadkowie lub wnukowie są obywatelami Ukrainy,
  5. Osoby, które wcześniej były obywatelami Ukrainy;
  6. Rodzice, małżonkowie imigrantów i ich dzieci w wieku pełnoletnim;
  7. Osób, które na stałe przebywały na terytorium Ukrainy przez trzy lata od daty przyznania im statusu uchodźcy lub azylu na Ukrainie oraz ich rodziców, małżonków i dzieci w wieku dorosłym, pozostając z nimi w kontakcie⁹.

Warto po przytoczeniu powyższych ukraińskich norm kategorii imigrantów zatrzymać się na kwestii dotyczących rodzin z dziećmi i osób niepełnoletnich. Mianowicie, jeśli chodzi o aspekty społeczne, należy dokładnie określić, w jakich warunkach rodzina uchodźców otrzyma pomoc finansową od państwa? Który w szczególności i jaki jest proces? Kwestie dotyczące pomocy rodzinnej są uregulowane przez ustawę ukraińską „O pomoc państwa dla rodzin z dziećmi” od 21 listopada 1992 r. Zgodnie z art. 1 tej ustawy osoby fizyczne, którym przyznano status uchodźcy, uzyskują prawo do asystenta równe z obywatelami ukraińskimi. Art. 3 tej ustawy przewiduje następujące rodzaje pomocy dla rodzin z dziećmi:

1. Pomoc w sytuacji ciąży i urodzenia dziecka;
2. Jednorazowe ubezpieczenie po urodzeniu dziecka;
3. Pomoc w wychowaniu dziecka do trzeciego roku życia;
4. Pomoc dzieciom podporządkowanym;
5. Pomoc w wychowaniu dzieci przez samotne matki¹⁰.

Wszystkie rodzaje pomocy państwa są wyznaczane i obliczane przez lokalne władze socjalne zgodnie z miejscem stałego zamieszkania rodziców (powiernictwo lub podobny).

Dzieci uchodźców mogą uczęszczać do szkół i przedszkoli na równych zasadach z dziećmi obywateli Ukrainy. Konwencja o Prawach Dziecka oświadcza, że wszystkie dzieci są równe swym prawom pomimo pochodzenia i statusu pozasadowego¹¹.

⁹ Ibidem, s. 110-111.

¹⁰ Ibidem, s. 207-208.

¹¹ Ibidem, s. 208.

Dzieci uchodźców, które uzyskały wykształcenie przedszkolne w zakładach stanowych i komunalnych, otrzymują prawo do bezpłatnego żywienia w przypadku, gdy rodzice otrzymują pomoc finansową państwa zgodnie z ukraińską ustawą „O Państwowej Pomocy Finansowej dla rodzin o niskim dochodzie”. Warunkiem wstępnym takiego wykraczania jest dokument urzędowy w sprawie powołania wyżej wymienionej pomocy, wydany przez administrację roboczą i socjalną¹². Zgoda na imigrację nie przysługuje:

1. Osobom skazanym na karę pozbawienia wolności dłużej niż jeden rok za działanie uznane za przestępstwo prawne na Ukrainie, chyba, że oskarżony został niewinny lub wyrok wydano zgodnie z procedurą określoną przez prawo;
2. Osobom, które dopuściły się wykroczenia przeciwko pokojowi, zbrodni wojennych lub wykroczeń przeciwko ludzkości i ludzkości zgodnie z definicją prawa międzynarodowego lub są ścigani w związku z popełnieniem czynu uznanego za poważne naruszenie praw Ukrainy lub podlegającego postępowaniu karnego, o ile nie zostanie zakończone wstępne dochodzenie sprawy;
3. Osobom cierpiącym na przewlekły alkoholizm, uzależnienie od toksycznych substancji i narkotyków lub chorych na zakaźne choroby wymienione w wykazie zatwierdzonym przez centralną agencję wykonawczą w zakresie opieki zdrowotnej;
4. Osobom fizycznym, które świadomie dostarczyły fałszywych informacji w swoich wnioskach o pozwolenia na emigrację lub przedłożyły podrobione dokumenty;
5. Osobom, które mają zabroniony wjazd na terytorium Ukrainy na podstawie ustawy;
6. W innych przypadkach objętych przepisami prawa ukraińskiego¹³. Zezwolenie na emigrację może zostać anulowane przez agencję, która wydała takie samo pozwolenie, jeśli:
  - 1) stwierdzono, że pozwolenie zostało wydane na podstawie fałszywych informacji, podrobionych lub nieważnych dokumentów;
  - 2) imigranci są skazani na Ukrainę za kary pozbawienia wolności od ponad roku, a kara sądowa weszła w życie;

¹² Ibidem, s. 208–209.

¹³ Ibidem, s. 111.

- 3) działania imigranta zagrażają bezpieczeństwu narodowemu Ukrainy i porządku publicznego na Ukrainie;
- 4) jest to konieczne do ochrony zdrowia, praw i uzasadnionych interesów obywateli Ukrainy;
- 5) imigranci naruszyli ustawodawstwo dotyczące statusu prawnego cudzoziemców i bezpieczeństwa;
- 6) w innych przypadkach objętych przepisami prawa Ukrainy¹⁴.

Na koniec niniejszej części warto wskazać, iż specjalnie upoważniony organ wykonawczy ds. Migracji wysyła duplikat tej decyzji o anulowaniu zezwolenia na migrację osobie orzekającej na tydzień po przyjęciu i zlikwidować certyfikat rejestracyjny. Ta osoba musi wyjechać z Ukrainy na miesiąc po przyjęciu. Jeśli osoba tego nie zrobiła, może zostać wydalona z domu uchodźcy, jak przewiduje prawo. Jeśli anuluje się zezwolenie na migrację osoby mającej status uchodźcy, taka osoba nie może zostać deportowana lub przymuszona wrócić do kraju, w którym znajduje się w niebezpieczeństwie ze względu na rasę, narodowość, religię, obywatelstwo lub przynależność do jakiejś grupy społecznej lub ze względu na swoje przekonania polityczne. Deportacja cudzoziemca z Ukrainy może być prowadzona z dalszym zakazem wjazdu do Ukrainy na okres 5 lat pod decyzją organu spraw wewnętrznych. Okres zakazu wjazdu na Ukrainę określa się do dnia podjęcia tej decyzji. Procedura egzekwowania tej decyzji jest wskazana w prawie ukraińskim. Obcokrajowiec może być deportowany z Ukrainy na mocy decyzji organów spraw wewnętrznych lub służby bezpieczeństwa Ukrainy, a następnie prokurator poinformował w ciągu 24 godzin o podjęciu tej decyzji: jeśli działania cudzoziemca są brutalnym pogwałceniem Ustawa o statusie cudzoziemców; Jeśli te działania są sprzeczne z interesem bezpieczeństwa Ukrainy lub ochrony porządku publicznego; Jeśli jest to konieczne dla ochrony praw, legalnych interesów obywateli Ukrainy i ochrony zdrowia. Obcokrajowiec ma obowiązek opuścić terytorium Ukrainy na okres wskazany w decyzji o deportacji lub w ciągu 30 dni od otrzymania decyzji¹⁵.

---

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem, s. 112.

Prawo uchodźcze oraz uwarunkowania uchodźców na Ukrainie

Po zapoznaniu się z wcześniejszą częścią tekstu warto zaproponować pierwsze stwierdzenie, które mówi, iż pojawienie się pierwszych imigrantów na Ukrainie sprawiło, iż zaczęto wypracowywać przepisy prawne dotyczące imigrantów. Warto w tej części spojrzeć na fakt, jak wyglądało to w przypadku uchodźców, którzy przybywali na Ukrainę? Tak jak obecność imigrantów tak i uchodźców sprawiła, iż władze Ukrainy musiały pochylić się nad rozwiązaniami dotyczącymi tej szczególnej grupy migrantów. Pierwszym takim zapisem prawnym, który był skupiony *stricte* na uchodźcach, jest tymczasowy dekret *nr 378*, którego autorem była Rada Ministrów Ukrainy (lipiec 1992 r.). Dekret miał określać charakter i skalę udzielonej pomocy wobec uchodźcom z Mołdawii, który ważny był do maja 1995 r. Zaś w lutym 1995 r. ukraińska Rada Ministrów przyjęła dekret *nr 119* w sprawie tymczasowej ochrony osób uciekających przed wojną w Czeczenii¹⁶, która obowiązywała do 1997 r. Ponad 200 osób otrzymało tymczasową ochronę na mocy dekretu. Kolejny dekret Rady Ministrów *nr 674* mający na celu pomoc tym, którzy uciekali z Abchazji, został przyjęty w czerwcu 1996 r. Pod koniec 2002 r. 3021 osób narodowości abchaskiej otrzymało ochronę na mocy niniejszego dekretu¹⁷. Warto w tym miejscu nadmienić, iż rejestracja w ramach tymczasowych dekretów zalegalizowanych jest jednym z pobytów na Ukrainie od trzech do sześciu miesięcy, przyznawaniem prawa do opieki medycznej, pracy tymczasowej i wykształcenia średniego. Rozporządzenia również uprawnili beneficjentów do bezpłatnego zamieszkania w wyznaczonych centrach uchodźców, ale biorąc pod uwagę, że na Ukrainie nie istniało takie centrum do 2001 r., Prawo to było pozbawione znaczenia. Ustawa z 1992 r. ws. uchodźców z Mołdawii przewidywała miesięczne wypłaty gotówkowe w wysokości 60 procent wynagrodzenia minimalnego, a dekret dotyczący uchodźców z Czeczenii z 1995 r. przewidywał jednorazową wypłacalność w wysokości minimalnej miesięcznej płacy, zaś dekret dot. Abchazów z 1996 r. już nie zawierał przepisów dotyczących wa-

¹⁶ Szerzej zob.: K. Pietrasik, *Uchodźcy czeczeńscy w Polsce w latach 1994–2000*, Warszawa 2020, s. 153–166.

¹⁷ O. Shevel, *op.cit.*, s. 161.

runków pomocy pieniężnej¹⁸. Było to kryterium bardziej rozpowszechnione niż uzasadnione obawy przed indywidualnym prześladowaniem ze względu na rasę, religię, narodowość, obywatelstwo, opinię polityczną lub członkostwo w grupie społecznej – wymóg dotyczący statusu uchodźcy zgodnie z artykułem 1 ustawy o uchodźcach z 1993 roku¹⁹.

Warto wskazać, iż kwestia uchodźców na Ukrainie, bądź też w przypadku innego kraju goszczącego tę grupę migrantów jest mocno zależna od gospodarki i wskaźników ekonomicznych. Dlaczego? Otóż, jeśli chodzi o kazu Ukrainy, to niezależność tego kraju zbiegła się wraz z znikaniem rosyjskich wpływów, co miało bezpośredni i poważny wpływ ekonomiczny na ten kraj, w tym na cenę energii, która spowodowała wstrząsy, spadek popytu sektora wojskowego i pogorszenia stosunków handlowych. Problemy te zbiegły się z niestabilnością polityczną i zniekształceniem, przy jednoczesnych negatywnych skutkach dla gospodarki, które były poważne, zaś Produkt Krajowy Brutto (PKB) obniżał się o 25 procent rocznie na początku lat 90. do połowy lat 90. XX wieku. Zapotrzebowanie na siły robocze spadło, podobnie jak faktyczne stawki płac, podczas gdy oszczędności gospodarstw domowych zostały zniwelowane przez wybuch hiperinflacji, który wynosił wówczas dziesięć tysięcy procent. Zmniejszenie budżetów rządowych oznaczało, że dobrobyt socjalny został znacznie zmniejszony i został ujawniony w każdym razie, iż ma wiele niedoskonałości w kierowaniu. Sytuacja ta uległa z czasem poprawie, przy silnym wzroście gospodarczym, które jednak doprowadziło kraj do zaledwie czterdziestu procent swojego PKB z 1990 r. Na przelomie wieków dwadzieścia procent Ukraińców żyło poniżej granicy ubóstwa, a trzy procent żyło w skrajnym ubóstwie. Perspektywy przyszłego wzrostu zależały od szerokiej gamy działań przemysłowych. Rolnictwo, które stanowiło dwanaście procent całkowitego PKB, prawdopodobnie miało być tym liderem w kierunku przyspieszenia wzrostu gospodarczego, chociaż znaczna reorganizacja gospodarstw rolnych po zakończeniu kolektywizacji była konieczna²⁰. Znamiennym faktem jest to, iż druga połowa XX wieku charakteryzował się wyklaro-

---

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ M. Odekun (red.), op.cit., s. 1085.

waniem się nowego fenomenu w rozwoju społeczeństwa. Tym fenomenem było „nielegalna migracja”, która pojawiła się na całym świecie²¹. Ukraina także była graczem w tychże wydarzeniach, a wspomniany już wcześniej I. Pankiewicz stwierdza, iż: „Ukraina leży na drodze ważnych światowych migracji, a autorytatywne szacunki, powodują, iż Ukraina staje się jednym z czołowych państw wśród innych państw tranzytu europejskiego”²². Przytoczone słowa mogą mieć swoje odzwierciedlenie w zaprezentowanych przez autora tekstu trzech w dalszej części artykułu tabel dotyczących liczby wychodźstwa ukraińskiego, a skali migracji do Ukrainy. Pierwsza fala uchodźców do niepodległej Ukrainy przybyła latem 1992 roku, kiedy na południu kraju dotarło około 60 000 uchodźców z regionu naddniestrzańskiego Mołdawii. Aby odpowiedzieć na ten pierwszy ogromny napływ, w czerwcu 1992 r. Powołano Komisję Spraw Uchodźczych w ramach Rady Ministrów. Nie jest znana dokładna liczba byłych obywateli radzieckich w sytuacji uchodźców, którzy przybyli na Ukrainę na początku lat 90. XX w. Wobec braku uregulowań dotyczących uchodźców władze ukraińskie nie prowadziły statystyk dotyczących przyjazdów z byłych republik radzieckich w sytuacji uchodźców. Ekspertcy oferują różne szacunki. Ukraińskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych szacuje, że do końca 1992 r. Było 17 600 osób uchodźców z byłych republik radzieckich na Ukrainie. W 1993 r. około 18 000 byłych obywateli radzieckich w sytuacji uchodźców zwróciło się do ukraińskich władz o pomoc, w 1994 r. – ponad 8000, a w 1995 r. – ponad 5000. Ogólnie rzecz biorąc, eksperci szacują, że od 5,5 do 10,5 procent byłych obywateli radzieckich, którzy migrują na Ukrainę z byłych republik radzieckich na początku lat dziewięćdziesiątych, znajdowali się w sytuacji uchodźców, co oznacza, że w latach 1991–1993 Ukraina otrzymała 70 000–130 000 uchodźców z byłych republik radzieckich. Polaryzowana polityka tożsamości narodowej, która doprowadziła jedynie do kompromisowej definicji narodu oficjalnego w prawie obywatelskim, miała kilka konsekwencji dla polityki uchodźców. Po pierwsze, wyklucza preferencyjne traktowanie ukraińskich uchodźców. Z blisko 50 proc. byłych radzieckich imigrantów na Ukrainie, którzy byli etniczny-

²¹ I. Pankevych, op.cit., s. 109.

²² Ibidem.

mi Ukraińcami, etniczne Ukraińcy byli również pewni i prawdopodobnie większość migrantów w sytuacji uchodźców. Jednak nie podjęto działań dotyczących polityki rządowej ukierunkowanych na etnicznych Ukraińców²³. Ustawa o uchodźcach z 1993 r. Nie zawierała przepisów dotyczących uchodźców etnicznych Ukraińców, choć prawicowi centroprawicowi członkowie ukraińskiego parlamentu popierali tego typu rozwiązania, czy też środki i zarzuciły brak istnienia przepisów mających na celu powrót etnicznych Ukraińców podczas toczącej się debaty na temat prawa uchodźców w 1993 roku²⁴. W pierwszym czytaniu ustawy 21 kwietnia 1993 r. Jeden z posłów skarżył się, że: „Nie ma w tej ustawie prawa w odniesieniu do Ukraińców, którzy mieszkają poza granicami Ukrainy i którzy w istocie nie czują wsparcia dla swojej ojczyzny”. Inny członek parlamentu wezwał do włączenia do definicji uchodźców „naszych ukraińskich braci”, przybywających na Ukrainę z byłych krajów sowieckich. Po drugie, środki mające na celu korzystanie z uchodźców, którzy objęli terytorialną definicję oficjalnego państwa, były również minimalne. Na koniec niniejszej części warto przypomnieć, iż Ukraina dopiero na początku XXI wieku ratyfikowała Konwencję Genewską (1951) w dniu 10 czerwca 2002 r., zaś nieco wcześniej strona ukraińska przyjęła Protokół Nowojorski (1967) w dniu 4 kwietnia 2002 r.²⁵ Autor proponuje, aby również pamiętać, iż obywatele ukraińscy migrowali do państw poradzieckich w okresie od 1992 do 2009 r.

Zakończenie

Reasumując należy odnieść się do postawionej tezy w niniejszym artykule, która brzmiała, iż przybywający imigranci oraz napływ uchodźców na Ukrainę od początku lat 90. XX wieku, wymusiło niejako na władzach ukraińskich wypracowanie przepisów prawnych i uregulowań prawnych dotyczących imigrantów oraz uchodźców. Tak więc po wykorzystaniu odpowiednich metod badawczych należy nadmienić, iż wy-

²³ O. Shevel, op.cit., s.158.

²⁴ O. Shevel, op.cit., s. 158–159.

²⁵ Za: *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol*, <http://www.unhcr.org/protection/basic/3b73b0d63/states-parties-1951-convention-its-1967-protocol.html> [dostęp: 1.7.2017].

żej wspomniana teza została zweryfikowana pozytywnie jak wskazano we wcześniejszej części tekstu, przybywanie imigrantów oraz obecność uchodźców, głównie od 1992 r. sprawił, iż państwo ukraińskie zaczęło wypracowywać instrumenty prawne i formalne regulujące sprawy imigrantów i uchodźców. Pojawiły się różne tymczasowe doraźne dekrety, które miały czas określony a także ustawy, które wraz z upływem czasu ulegały zmianom. Zdaniem Pankevycha, Ukraina nie odziedziczyła żadnego podłoża normatywnego ws. migracji od ZSRR. Dalej ten sam autor dodaje, że państwo ukraińskie ma odpowiednią podstawę prawną, a jest nią Konstytucja Ukraińska²⁶. W czasach istnienia Związku Sowieckiego „zarządzanie” migracją było w kompetencji rządu sowieckiego, a nie poszczególnych republik. Deklaracja ukraińska z roku 1990, określiła sprawy migracji jako obszar polityki w kompetencjach Ukrainy, zaś po grudniu 1991 r. Ukraina stawiała czoła problemom związanym z migracją jako państwo w pełni suwerenne²⁷. Natomiast w pojęciu Pankiewicza, kolejnym krokiem do modyfikacji prawa migracyjnego jest przyjęcie szeregu ustaw przez parlament Najwyższą Radę Ukrainy. To wszystko w opinii wyżej wspomnianego autora świadczy o tym, że Ukraina chce dostosować swoje prawodawstwo do prawa migracyjnego i ma chęć do integracji ze światową społecznością²⁸.

Bibliografia

- Gall T.L., Gall S.B. (red.), *Worldmark. Chronology of the Nations*, vol. IV, Detroit 1999.
- Marszałek-Kawa J., Karpus Z. (red.), *Stosunki polsko-ukraińskie. Wojna i współczesność*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- Marszałek-Kawa J., Plecka D., Hołub A. (red.), *Social Security. Selected Aspects*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.
- Odekon M. (red.), *Encyclopedia of world poverty*, vol. 3, Thousand Oaks-London 2006.
- Pankevych I., *Ukrainian Migration Policy in the Light of Law*, [w:] *Contempo-*

²⁶ I. Pankevych, op.cit., s.113.

²⁷ O. Shevel, op.cit., s. 157–158.

²⁸ I. Pankevych, op.cit.

rary migration issues: Migration and society. Legal framework of migration versus human rights, red. T. Koźluk, Warszawa 2004.

Pietrasik K., *Uchodźcy czeczeńscy w Polsce w latach 1994–2000*, Warszawa 2020.

Status uchodźcy dla Ukraińców w Polsce. Najnowsze dane, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1653210,Status-uchodzcy-dla-Ukraincow-w-Polsce-Najnowsze-dane> [dostęp: 7.12.2021].

Shevel O., *Migration, Refugee Policy, and State Building in Postcommunist Europe*, Cambridge 2011.

States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol, <http://www.unhcr.org/protection/basic/3b-73b0d63/states-parties-1951-convention-its-1967-protocol.html> [dostęp: 1.07.2017].

Situation of immigrants and refugees in Ukraine from 1991 to 2013

Summary

The author shows the history of the immigration system and refugees in Ukraine. The discussed period of 1991–2013 is not accidental and is quite important in the process of shaping the rights of immigrants and refugees.

Keywords: Ukraine, Refugees, Immigrants, Border, Chechens, Europe